

‘(...) en pas in de laatste plaats in de operationele capaciteiten (...)’

Het personeel van de krijgsmacht heeft deze boodschap vanaf de jaren negentig al vaker gehoord. Veel reorganisaties hebben plaatsgevonden. Bezuinigingen bij Defensie zouden in de eerste plaats steeds bij de besturing en de bedrijfsvoering plaatsvinden. Dat bleek fictie. Ook nu weer blijft de ambitie een ‘veelzijdig inzetbare krijgsmacht’. Kijkend naar de huidige bezuinigingsplannen rijzen er drie vragen. Voldoet een krijgsmacht zonder maritieme patrouillevliegtuigen (die verdwenen al eerder), zonder tanks (die staan nu op de lijst), met (steeds) minder schepen, F-16's, helikopters en artillerie en met een minder mobiele luchtmobiele brigade? Wat betekenen de plannen voor organisatie en personeel? En wie is er verantwoordelijk voor wat er nu aan plannen voorligt?

Er blijft na de bezuinigingen veel ‘bruikbaar’ over dat voor de uitvoering van de drie hoofdtaken kan worden ingezet. Duidelijk is wel dat de ‘gereedheidskist’ met militaire middelen steeds leger raakt. Wat verdwijnt kan niet meer worden gebruikt en ook dat ‘minder’, zowel in materieel als aantallen personeel, beperkt de keuzemogelijkheden van de regering bij de inzet van de krijgsmacht. De zwaarmacht is wel haar instrument.

Defensie levert vooral in in slagkracht en aantallen. Of wat er overblijft voldoende is, kan alleen de toekomst leren. Die toekomst is echter ongewis. Daarmee is ook ongewis wat er van de krijgsmacht kan en moet worden gevraagd. Het is dus wijs voldoende in de gereedheidskist te houden zonder dat dit ‘voldoende’ goed voorspelbaar is.

Blijft de krijgsmacht veelzijdig inzetbaar?
Ja, Defensie behoudt een scala aan middelen dat zich leent voor een veelheid aan taken. Of

die veelzijdigheid en inzetbaarheid toereikend zijn hangt af van de concrete taak, de plaats van inzet en de duur van de operatie. Bij die veelzijdigheid passen wel wat kanttekeningen. We zijn, om een andere metafoer te gebruiken, wat tanden kwijtgeraakt, vooral door het verdwijnen van de tanks. De CV90 en gevechtshelikopters moeten met hun vuurkracht een soort ‘brug’ gaan vormen. Of die brug volstaat als er ooit echte tanden nodig blijken, kan alleen de tijd leren. Dat het pijn doet om afscheid te nemen van iets dat er ‘altijd’ was en dat het pijn doet om bij de weinige landen te horen die géén tanks hebben is van een andere orde. Duidelijk is wel dat er praktische vragen zijn. Hoe leiden we in de toekomst officieren voor gemechaniseerde eenheden op voor een optreden van verbonden wapens? Hoe leiden we, zonder tanks, onze militairen op in het bestrijden daarvan? Ook over het concept van de luchtmobiele brigade zal moeten worden nagedacht nu er veel minder helikoptertransportcapaciteit overblijft. Veelzijdig inzetbaar dus, maar met minder opties dan voorheen. Wat die inzetbaarheid verder raakt zijn de kleinere aantallen militairen en materieel. Mocht er ooit een lange adem nodig zijn, dan raakt de krijgsmacht nu eerder aan haar grenzen.

De organisatie wordt dus geraakt, maar niet alleen in deze opzichten. Want de plannen raken in feite alle Nederlanders. Zij willen, ook als het gaat om de krijgsmacht, niet graag oververzekerd zijn. Zij mogen er tegelijkertijd op vertrouwen dat er tegen onderverzekering gewaakt wordt. De plannen raken daarnaast heel direct het personeel, militair en burger. Een deel van het personeel is met één pennensreek overbodig verklaard, vooral de militairen van de opgeheven onderdelen. Het raakt hen

hard. Dit personeel leverde zijn aandeel bij uitzendingen en kreeg daar lof voor toegezwaaid. Wat er nu gebeurt is voor hen moeilijk te verkroppen. Dat geldt overigens ook voor de bemanning van het marineschip dat nu op de Middellandse Zee actief is en dat te horen kreeg dat hun schip na terugkeer uit de sterkte verdwijnt. Het gaat niet om honderden, het gaat om enkele duizenden mensen voor wie er geen toekomst meer is binnen de krijgsmacht. Hun kennis en ervaring vervliegen als het ware. Maar de reorganisatie raakt nog duizenden anderen. Zij en hun gezinnen hebben onzekerheid over hun toekomst. Te midden van grote getallen wil wel eens vergeten worden dat het om mensen van vlees en bloed gaat en dat er achter die getallen veel persoonlijke drama's schuil gaan. Wij zullen, noodgedwongen, van veel in diverse opzichten kostbare collega's afscheid moeten nemen. De reorganisatie dwingt de krijgsmacht ook weer veel tijd en energie te steken in het bouwen aan onderdelen en structuren. Ook hier is papier geduldig. Besluiten tot reorganisatie zijn snel genomen; de praktijk is weerbarstiger.

De vraag naar de verantwoordelijkheid is eigenlijk eenvoudig te beantwoorden. De regering beslist over de financiële middelen die Defensie krijgt. Zij beslist ook over de inzet van de zwaarmacht die met die middelen is gerealiseerd. Het parlement geeft wel of geen goedkeuring aan plannen van de regering, ook bij de voorstellen die nu rond de krijgsmacht voorliggen. Helder is wel dat bij handhaving van de bezuinigingsopdracht elke wijziging in de plannen binnen Defensie zal moeten worden gecompenseerd. Voor de voorstellen zoals die binnen de regering zijn besproken tekent de minister van Defensie. Hij is geadviseerd door een kleine kern van topambtenaren onder wie zich één militair

bevond: de Commandant der Strijdkrachten. De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat er naast de opgelegde bezuiniging meer speelde. De minister werd daarnaast geconfronteerd met, zoals dat heet, een tegenvaller in de eigen begroting. Kortom, het eigen huishoudboekje was niet op orde. Is de minister juist geadviseerd? Er was maar één leidend beginsel: het halen van de bezuinigingsopdracht. Er was geen operationeel toetsingskader, geen *masterplan* wat er, gegeven de mogelijke taken nu en in de toekomst, noodzakelijk of gewenst was. Rekenmodellen en rekenmachines stonden bij het ontwikkelen van de voorstellen centraal. Het is triest om dat te constateren. Dat er 30 procent bij de bestuursstaf wordt bezuinigd is overigens niet eerder vertoond. Alleen de toekomst maakt een oordeel over de besluiten mogelijk.

Met draagvlak heeft de opgelegde bezuiniging overigens weinig of niets van doen. Er ligt immers geen Kamerbrede motie om in deze omvang op de krijgsmacht te bezuinigen. Er is ook geen buitenparlementaire beweging die daar om vraagt. Het is wel zo dat de Nederlandse bevolking weinig acute dreigingen onderkent en dat de inzet elders in de wereld in het kader van vredesoperaties daadwerkelijk en psychologisch 'ver van het eigen bed' plaatsvindt. Nut en noodzaak van een dergelijke inzet kennen geen breed draagvlak; waardering voor de ingezette militairen is er gelukkig wel. Maar van lucht alleen kan een mens niet leven en waardering alleen houdt een krijgsmacht niet in stand. De regering heeft besloten dat de krijgsmacht het met minder geld moet doen en stelde vast hoe dat te realiseren. Het parlement heeft daarin de laatste stem. De uiteindelijke verantwoordelijkheid ligt daar en bij niemand anders. ■